

Lleida, València, mare i filla

La visita a València d'una delegació de la Diputació de Lleida, amb representants de les diverses forces polítiques, ha tornat a fer visibles les intenses relacions que històricament han unit totes dues ciutats.

Poques ciutats europees han mantingut unes relacions tan intenses i constants al llarg de la història com Lleida i València. Poques ciutats d'Occident han sabut traduir, al llarg de segles, un fort amor en col·laboracions i intercanvis. Un voler basat en la plena consciència que València tenia fondes arrels o evidents orígens en Lleida, que va ser robust al llarg dels temps de la sobirania i que, des de 1707, anaren matant, però que, desdibuixat, encara es revela amb intermitències; difuminat, manté el caliu.

L'afecte era tal que traspuava fins i tot en l'eixut llenguatge oficial, i la bella prosa cancelleresca, més enllà de les frases protocol·làries, s'omplia de tendres sentiments, així quan el consell municipal lleidatà s'adreça l'11 de març de 1433 als "honrats i molt amats Jurats, el prohoms de la ciutat de València" amb un "salut i bona amor amb aparellament de servir". El cap i casal d'aquell regne independent reconeixia i tractava Lleida com a mare: Josep Maria Casanoves, vespres del desastre d'Almansa, el 1691 al *Llibre verd de la ciutat de Lleida* escriu: "no ha refusat la ciutat de València nomenar a la de Lleida ab títol reverencial de mare, donant-li Lleida a València lo nom carinyós de filla amb mútua i deguda correspondència".

Les comunicacions foren fluides i les facilità l'existència d'un camí natural que permetia a Lleida la sortida al mar. Seguint el Segre i l'Ebre arribava a Tortosa i, a partir de la conquesta valenciana, s'allargaria a València. Un important ramal fou l'interior Lleida-Santes Creus-Poblet-Tortosa-Morella, que recuperava una ruta romana, de ba-

se ibèrica, com demostra l'Arc de Cabanes, encara dempeus.

Des de la colonització del segle XIII València adoptà models lleidatans per a la seua organització municipal, el sistema monetari, l'ensenyament, l'organització gremial, la pràctica notarial i els seus formularis i instruments, normes i regulacions jurídiques, fins i tot alguns territoris es poblaren d'acord amb usatges. Les peses i les mesures encara utilitzades pels valencians al medi rural són originàries de Lleida: la jovada, el jornal, el cafiç, la faneca, el quarteró, l'almut, l'arrova, el quintar, segons la *Crònica de Beuter* (s. XVI), per haver obert una bretxa en la muralla tres llei-

datans "es determinà que Lleida donés peses i mesures". Per això, des del XIII fins al XVIII són constants les visites dels jurats valencians a Lleida per a refinar els marcs de les monedes, els pesos i les mesures; també els paers lleidatans viatjaven a València quan tenien dubtes dels pesos, a fi d'ajustar-los.

La primera generació de valencians ja delerava fundar una universitat, malgrat les febrils i urgents agitacions del final de la conquesta del segle XIII. Encara es combatia al sud, l'estiu de 1245, i Jaume I ja sol·licitava i obtenia del papa Innocenci IV el privilegi per a establir una universitat. Pretenia vertebrar el nou estat i promoure la cultura cristiana en un país, encara, de musulmans. Per prematura, no va quallar a València, però s'establí, simptomàticament, a Lleida, com a universitat de la Corona d'Aragó; hi estudiaren personatges com Vicent Ferrer o Alfons de Borja i els valencianes exercien de rectors alternativament.

Si Lleida ens oferia la festa de l'Àngel Custodi, València li brindava la

S'estrenyen llaços

Va ser el passat 6 de setembre: Isidre Gavín, president de la Diputació de Lleida, arribava a València encapçalant una delegació institucional que havia estat convidada per diverses entitats valencianes per tal de conèixer la realitat social, cultural i econòmica d'aquestes terres.

Junt amb Isidre Gavín i els representants a la Diputació de Lleida de CiU (Glòria Pallé), PSC (Teresa Ginestà), ERC (Gabriel Pena) i Unitat d'Aran (Emili Medan), també constituïen la delegació lleidatana Antoni Pinol, president del Centre Europeu d'Empreses i Innovació (CEEI) de Lleida, o Carme Vidal, directora de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

Durant la primera jornada de visita al País Valencià, la delegació lleidatana va fer cap a Sueca (Ribera Baixa), on es va reunir amb l'alcalde, Salvador Gil, i diversos membres del consistori i va retre un emotiu homenatge a Joan Fuster. Posteriorment, i acompanyats de Ferran Villalonga, director de l'estudi Calatrava a València, van visitar la Ciutat de les Arts i les Ciències i van tenir temps encara per a una reunió de treball amb els directius de l'Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa i, posteriorment, amb representants d'Acció Cultural del País Valencià. L'endemà, i després de la visita a l'empresa Integral Bioenergies System, al CEEI de Paterna (Horta), per conèixer el seu innovador sistema de producció de biocombustibles, van poder realitzar un intens recorregut històric per la ciutat de València i conèixer, de la mà del periodista Alfons Llorenç, els punts on millor es visualitzen els estrets llaços que històricament han unit València i Lleida, Lleida i València.

magnífica processó del Corpus (també, modernament, des de 1996, les festes de moros i cristians de sant Anastasi, s'han inspirat en les pròpies de l'Alcoià i el Comtat), de la que es va desprendre la maragda de l'emblema actual de les festes lleidatanes, "lo marraço", germà de les cuques feres corpusianes. Si la vida civil valenciana fou determinada per Lleida, València li oferí a sa mare reeixides institucions públiques com la Taula de Canvis (que donava crèdit i fiava diners als comissionats de la Paeria, si necessitaven comprar a València) i el Pare d'Orfens. Els paers de Lleida compraven a València les seues gramalles de sedes "grana i vellut carmesí", unes robes que manaven portar el 1633 a "lo tragner de València a Tortosa, e de Tortosa a la present ciutat".

En la muralla de la ciutat de Lleida hi havia una porta de València i en la de València la porta de Lleida era la situada al final del carrer del Salvador, anomenat carrer de Lleida per habitar-lo lleidatans, que tenien la parròquia pròpia al temple del Salvador, una advocació, com sant Martí i sant Llorenç, importada de Lleida. Els llinatges valencians, en bona part, corresponen a topònims lleidatans, com ara Tàrrega, Agramunt, Ivars, Cervera, Balaguer, Bellver, Sena, Ciscar, Torrella, Agulló, Camarassa, Calaf, Alpicat, Urgell, Torregrossa...

Llegenda fundacional documentada.

El primer art cristià valencià deriva de Lleida. La porta dels Apòstols de la Seu Vella inspirà les de Morella i València, com "lo Campanar" és el pare del Miquelet. I, la porta romànica de l'Almoina de la catedral de València és un valuós i bellíssim testimoni dels orígens lleidatans dels valencians: es diu que la "porta dels Lleidatans" va ser importada des de Lleida, pedra a pedra, en aquells primers moments. Començà a construir-se el 1262. Va prendre per model "la porta dels Fillols" de la Seu vella de Lleida. La seua barbacana aparenta ser sostinguda per catorze caps, corresponents a set llegendaris matrimonis (els noms estan inscrits als permòdols: "En Pere am Na Maria sa muller, En Guillem am Na Berenguela sa muller, Bernat am Na Dolça sa muller, En Bertrà am Na Berenguela sa muller,

A Sueca, la delegació lleidatana, junt amb els seus amfitrions, homenatjaren Joan Fuster.

En Domènech am Na Ramona sa muller, En Francesc am Na Ramona sa muller, En Bernat am Na Floreta sa muller") que, segons tradicions encara vives, tant a València com a Lleida (on es conta que per la porta de València de les muralles i el corresponent pont sobre el Segre va eixir la caravana cap al migjorn), acompanyaren set-centes –o mil!, segons altres– donzelles lleidatanes per repoblar les terres valencianes casant-se amb els conqueridors ja establerts. El català Gabriel Turell la va recollir en la Terra Alta el 1476: "Jaume I feu poblar la ciutat de mil fadrines e dones que hi féu anar de Lleida e de Urgell e a totes donà marit dins la ciutat. Després féu fer lleis e Furs ab que la ciutat visqués e fos regida".

Els valencians Beuter ("portaren fadrines per casar-les amb els pobladors") i Escolano la confirmen i el marqués de Cruïlles i Sanchis Sivera la recullen més tard. Abans tenim una altra i ben interessant notícia en Joan Lluís Vives; l'any 1523, en escriure el seu *De institutione foeminae christianae*, des dels seus exilis flamenc i anglès, recorda la seua enyorada València i explica quina és la seua llengua materna i com es transmet i s'arriba a conèixer i afirma: "En la meua València, rescatada de la impuresa dels alarbs pel rei Jaume d'Aragó, nom il·lustre, la memòria del qual és sempre venturosa per a nosaltres, expulsats aquells, manà el monarca que homes aragonesos i dones lleidatanes la poblaren i d'ambdós nasqueren fills que tingueren com a pròpia la

llengua de les lleidatanes, l'idioma que ja fa més de dos-cents cinquanta anys que parlem els valencians".

Com es comprova, aquest relat no és quimèric, és alguna cosa més que una simple faula. Per si fóra poc, es reforça amb la llegenda del Sant Crist del Grau, el "Negret", festejat a la parròquia valenciana de Santa Maria del Mar els primers dies de maig de cada any amb una senzilla representació, que rememora la presumpta vinguda d'un crucifix, cavalcant les ones, surant la mar damunt d'una escala. Un relat paregut al del Crist "lleidatà" de Balaguer, també aficionat a nadar de panxeta riu amunt. El grauer *Negret*, que va viatjar a Eivissa –ha trepitjat, doncs, tots els Països– fugint dels botiflers francesos el 1810, per si no fóra prou, afegeix un gest més. La seua llegenda ens conta que l'any 1411 va ser llançat al Segre per un jueu habitador de la ciutat de Lleida i, seguint la ruta de l'Ebre, tan vella i trepitjada, tan transitada, l'anella entre les dues ciutats, a lloms de les aigües arribà al Túria. Ho testimonien les pintures murals de la seua capella. Així, s'insisteix en els orígens lleidatans dels béns i tresors espirituals valencians i es reforça i completa el persistent i viu mite fundacional del poble valencià, que el fa originari de Lleida, a la qual els valencians nomenaven "ciutat mare de València", la que reconeixia la capital valenciana com a filla predilecta.

Alfons Llorenç